

KUNST
MUSEUM
BRANDTS

NÅL OG TRÅD I KUNSTEN

Oplev vilde, originale værker i stof, garn og tråd sammen med klassiske portrætter af strikkende og syende kvinder. I rammerne af den 155 år gamle Brandts Klædefabrik i Odense dykker ny udstilling ned i forholdet mellem kunst og håndarbejde og udforsker tidernes skiftende syn på de hænder, der står bag.

Nål og tråd - håndarbejde i kunsten på Kunstmuseum Brandts fra d. 5. oktober 2024

I toget, på caféerne og de sociale medier møder vi dem: Danskerne strikker, hækler og syr på livet løs. Også i samtidskunsten har garn og tekstiler fået en opblomstring, en bevægelse, der nu præsenteres på Kunstmuseum Brandts gennem den danske kunsthistorie fra 1750'erne og frem til i dag.

Det klassiske spørgsmål *Hvad er kunst?* besvares på nye måder i disse år. Kvinders værker ses ikke længere som mindre væsentlige end mænds, og minoriteternes stemmer kræver at blive hørt og få en plads i den etablerede kanon. Nu er tiden kommet til endnu et opgør med traditionerne: nemlig med kunsthistoriens traditionelle hierarki mellem materialerne.

Traditionelt er skulptur, arkitektur og malerkunst blevet anset som *rigtig kunst*, mens bl.a. keramik og tekstilt håndarbejde har rangeret lavere på listen. Mens de mandlige studerende på kunstakademierne blev undervist i de klassiske kunstarter, blev håndarbejdet traditionelt overleveret i kvindelige, familiære relationer.

I en tid, hvor kvindesyntet i kunsten er under forandring, bruger mange samtidskunstnere i dag dette bevidst, og arbejder med håndarbejdet for at gøre os opmærksomme på både kunsthistoriske hierarkier og mediets kunstneriske potentiale.

- Historisk set har håndarbejdet været et overset emne hos os kunsthistorikere, og det rykkes der ved i disse år. Den bevægelse er spændende. Med udstillinger, der udforsker dette emne, får håndarbejdet en større og større plads i den etablerede kunsthistorie: på museerne, på kunstakademierne, på universiteterne, i forskningen – og ikke mindst i vores alles bevidsthed, fortæller museumsinspektør Linnea Mølbak Szilas.

MELLEM IDEAL OG OPRØR

Dansk kunsthistorie rummer mange håndarbejdende mænd og kvinder. I den historiske kunst er det ofte mandlige malere, der portrætterer en hustru, søster eller lokal pige i dyb koncentration over håndarbejdet, som for eksempel i Jens Juels portrætter af adelens kvinder. Her symboliserer de arbejdende hænder billedet på den perfekte, pæne kvinde, der tålmodigt passer syslerne i hjemmet.

Håndarbejde blev indført i folkeskolen i 1899, dels for at undgå, at de traditionelle teknikker blev glemt i takt med industrialiseringen, men også for at installere disse sømmelige dyder i de unge piger, der gennem flittig og disciplineret brug af hænderne kunne lære at styre eventuelle "hysteriske" tendenser og søge det perfekte.

Omkring århundredeskiftet fylder selve stemningen i håndarbejdet mere, og portrætterne inviterer os til også at reflektere over modellens sindstilstand: for hvad tænker den unge pige i for eksempel Anna Anchers *Syende fiskerpige* på, mens hendes hænder så dygtigt strikker? For når man er dygtig til noget, kan hænderne arbejde, mens tanken er fri.

I værket *Dem der kom før mig* bruger Gudrun Hasle broderi og patchwork til at forbinde fortidens kvindekamp med nutiden. Med motivet af mælkebøtten og det røde kryds, begge brugt som symboler i kampen for ligestilling, bliver kvindekamp på tværs af tider kædet sammen.

Fra håndarbejde som udtryk for et kvindeligt ideal, bruges materialerne og metoderne i dag som en slags protest. I samtidskunsten minder kunstnerne os om, at håndarbejdet altid har været brugt til at udtrykke meget mere en blot god opførsel.

MUSEETS DYBE RØDDER I TEKSTILBRANCEN

Hvor man på Kunstmuseum Brandts i dag ser kunst, rummede bygningen engang fabrikken Brandts Klædefabrik. Klædefabrikken åbnede i 1869 på grunden, hvor der siden 1771 – og nok endda noget før det - havde været drevet farveri. Brandts Klædefabrik blev en af Odenses største arbejdspladser, hvor både mænd, kvinder og børn udførte hårdt arbejde. Mens det altså er mere end 250 år siden, man startede farveri på grunden, er det i år 155 år siden, Brandts Klædefabrik åbnede.

- Det er for os en god anledning til at vise udstillingen *Nål og tråd – Håndarbejde i kunsten og dermed gribe tilbage til den arv, vores bygning og område er rundet af. Vi er stolte af at kunne bygge bro fra de meget etablerede kunstneres skildringer af håndarbejdet til nogle af de mere oversete, men originale, vilde tekstile kunstværker, frem til samtidskunstens nye bud på håndarbejdets potentiale*, siger direktør for Kunstmuseum Brandts, Stine Høholt.

I 1700-tallet var håndarbejde en nødvendighed for at få tøj på kroppen. I de danske almuefamilier var det ikke uvant at både mænd og kvinder strikkede og vævede. I takt med industrialiseringen blev hjemmets håndarbejde dog udkonkurreret. I samme periode blev hjemmets omsorgsarbejde overladt til kvinden, og håndarbejdet er siden da i højere grad anset som en fritidssyssel.

Disse vilkår til trods kan håndarbejdet fortælle os en forførende historie fuld af kunstnerisk originalitet. Det er håndarbejdets unikke og fascinerende historie, som udstillingen lægger frem som masker på en pind. I mødet mellem den historiske kunst og samtidskunsten, malerier og tekstilværker ønsker vi at bidrage med nye nuancer til håndarbejdets historie.

TRÅDENS TERAPI

Unge som ældre danskere har kastet sig over alle former for strik, broderi, syning, hækling og vævning. Håndarbejdet fik en opblomstring under covid-19 nedlukningerne og interessen ebbede ikke ud, men vokser tværtimod dag for dag.

Garnbutikker, workshops og håndarbejds-messer har luft under vingerne og er med til at dække vores behov for ro, for at komme væk fra overforbrug og ud af hovedet og over i glæden ved at producere noget. For mange er det på hobbyplan, men det er også blevet en del af behandlingen af stressramte, udfordrede unge og mennesker med angstlidelser.

At håndarbejdet kan aflaste vores psyke, er ikke nyt. Igennem historien har mænd og kvinder - både i og uden for psykiatrien – gjort brug af håndarbejde til at finde ro. En af dem er Karoline Ebbesen, der fra 1885-1936 skabte utallige syede, broderede, tegnede og skrevne værker, mens hun var indlagt på Sct. Hans Psykiatriske Hospital. Hverken Ebbesen selv eller hendes samtid betragtede hende som kunstner, men i dag vidner hendes værker om en unik kunstnerisk impuls, hun udtrykker med nål og tråd.

UDSTILLINGEN VISER VÆRKER AF BLANDT ANDRE

Anna Ancher, Jens Juel, C.W. Eckersberg, Harald Giersing, Martinus Rørbye, Karoline Ebbesen, Inge Bjørn, Annette Holdensen, Ragna Brasse, Anna Thommesen, Amalie Smith, Anne-Sofie Overgaard, Olivia Rode Hvass, Trine Søndergaard, Eva Koch, Cecilia de Jong, Mette Clausen, Eva Koch og Gudrun Hasle.

FAKTABOKS

Brandts Klædefabrik: Bygningen, Kunstmuseum Brandts i dag har til huse i, blev bygget som tekstilfabrikken Brandts Klædefabrik. Klædefabrikken åbnede i 1869 på grunden, hvor der siden 1771 – og nok endda noget før det - havde været drevet farveri. 250 år siden, man startede farveri på grunden, er det i år 155 år siden, Brandts Klædefabrik åbnede.

Katalog: Til udstillingen udgives et katalog, der indledes med en artikel hvor udstillingens kurator, museumsinspektør Linnea Mølbak Szilas, der introducerer udstillingens hovedtemaer. Herefter følger dybdegående artikler, der kaster nyt lys over centrale emner indenfor håndarbejdet. Professor og tekstilhistoriker Marie-Louise Bech Nosch trækker tråde langt tilbage i håndarbejdets historie for at belyse håndarbejdets store betydning for os som individer og ikke mindst som samfund.

Herefter følger en artikel af Andrea Fjordside Pontoppidan, Dea Antonsen og Ida Bencke fra Laboratoriet for Æstetik og Økologi, der skriver om den fynske væver Annette Holdensen, hvis værker og hjem i Løkkegravene lidt uden for Odense vidner om en inspirerende gæstfrihed, der blev grobund for kunstnerisk kraft. Også håndarbejdets terapeutiske potentiale uddybes og sættes i historisk kontekst i kataloget i en artikel af overlæge og leder af Nationalt Center for Kunst og Mental Sundhed Birgit Bundesen. Slutteligt udgiver kataloget også poetiske tekster af Hannah Amalie Nielsen og Sabitha Söderholm

PRESSEKONTAKT

Kristian Dyg-Jespersen 27537025/kristian.dyg@brandts.dk
Susanne More, 26282069 /susanne.more@brandts.dk

PRESSEFOTOS OG FORSLAG TIL BILLEDTEKSTER

Pressefotos tilgængelige på <https://brandts.dk/presse>

Gudrun Hasle: Dem der kom før mig, 2015, Vejen Kunstmuseum: *Det røde kryds og den gule mælkebøtte er begge symboler på kvindekampen, som Gudrun Hasle med broderi og tekstil ofte arbejder med i sine værker.*

Inge Bjørn: Forvandling, 2005: *Inge Bjørn har igennem sin lange karriere markeret sig på kunstscenen med den frie billedvævning. Som mange andre vævere har Bjørns værker i mange år figureret i margenen af den kunstneriske kanon, men hun kan nu, i en alder af 99, opleve en fornyet respekt og anerkendelse.*

Annette Holdensen, Mytologisk Fragment, 1971, Estate of Annette Holdensen: *I de senere år er den fynske væver Annette Holdensens værker blevet udstillet i både ind- og udland. Igennem hele sit liv eksperimenterer Holdensen med et væld af håndarbejdsteknikker og materialer, hvor uld, genbrugte stofrester, dyre- og menneskehår, pil og korn bliver vævet sammen på kryds og tværs.*

Karoline Ebbesen, Djævlehoved, datering ukendt, Museum Sct. Hans: *Selvom hverken Karoline Ebbesen selv eller hendes samtid betragtede hende som kunstner, fremstår Ebbesens værker i dag med en unik kunstnerisk impuls. Med sin helt egen billedverden og distinkte frie sting viser hun, håndarbejdets store kunstneriske udtrykskraft.*

Anna Ancher, Syende fiskerpige, ca. 1890, Randers Kunstmuseum: *Billeder af håndarbejdende kvinder optræder igen og igen i Anna Anchers værker. Med deres store koncentration udstråler de 1800-tallets dydige kvindeidealer. Men Anchers skildring viser os også noget andet. Med en lysende intensitet ophøjer hun hverdagens håndarbejde til smukke, næsten religiøse skildringer, fuld af respekt og beundring for det tidskrævende arbejde.*

Trine Søndergaard, Hovedtøj #57, 2021-22, Greve Museum: *I Trine Søndergaards serie Hovedtøj ser vi unge piger klædt i hverdagstøj parret med hedebokraver og huer i sølvtråd og silke fra 1800-tallet. Syerskene bag komponerede kraverne og huerne ud fra flere mønstre fra forskellige tider, steder og sociale lag. I værkerne minder Søndergaard os om håndarbejdets individualitet.*

Birke Gorm, nine to five plus overtime (lot2), 2024, Kunstmuseum Brandts: *Som værdifulde genstande på en auktion indtager nålepuderne og nålene hovedrollen i Birke Gorms værk. I værket minder Gorm os om håndarbejdets store værdi som arbejde, men også som redskab til at finde ro og hvile. Værket er blevet erhvervet til Kunstmuseum Brandts faste samling.*

Olivia Rode Hvass, The End (a new beginning), 2022: *En solgul My-Little-Pony-lignende hest løber afsted i fuld galop med halen blafrende i vinden. I værket går Hvass i dialog med den århundreder lange tradition for gobeliner. Med værket aktualiserer Hvass gobelinernes traditionelle motiver og vævningen som kunstnerisk medie.*

Spinderiet på Brandts Klædefabrik, ca. 1919: *Bygningen, Kunstmuseum Brandts i dag har til huse i, blev bygget som tekstilfabrikken Brandts Klædefabrik. Klædefabrikken åbnede i 1869 på grunden, hvor der siden 1771 havde været drevet farveri. Mens det altså er mere end 250 år siden, man startede farveri på grunden, er det i år 155 år siden, Brandts Klædefabrik åbnede.*

Birke Gorm, nine to five plus overtime (lot2), 2024, Kunstmuseum Brandts: Som værdifulde genstande på en auktion indtager nålepuderne og nålene hovedrollen i Birke Gorms værk. I værket minder Gorm os om håndarbejdets store værdi som arbejde, men også som redskab til at finde ro og hvile. Værket er blevet erhvervet til Kunstmuseum Brandts faste samling.

Olivia Rode Hvass, The End (a new beginning), 2022: En solgul My-Little-Pony-lignende hest løber afsted i fuld galop med halen blafrende i vinden. I værket går Hvass i dialog med den århundreder lange tradition for gobeliner. Med værket aktualiserer Hvass gobelinernes traditionelle motiver og vævningen som kunstnerisk medie.

Spinderiet på Brandts Klædefabrik, ca. 1919: Bygningen, Kunstmuseum Brandts i dag har til huse i, blev bygget som tekstilfabrikken Brandts Klædefabrik. Klædefabrikken åbnede i 1869 på grunden, hvor der siden 1771 havde været drevet farveri. Mens det altså er mere end 250 år siden, man startede farveri på grunden, er det i år 155 år siden, Brandts Klædefabrik åbnede.